NASSAUNIEUWS

OKTOBER 2022

Breda Nassaustad

Het sociale gevoel van de Nassaus

Momenteel kraakt het sociale zorgsysteem in ons land aan alle kanten. De (geestelijke) gezondheidszorg staat onder grote druk, de problemen in de jeugdopvang worden met de dag groter en als zelfs een instantie als Artsen zonder Grenzen hulp moet gaan bieden in Nederland, kun je je afvragen wat er in de afgelopen jaren allemaal mis is gegaan.

Ook in de tijd van de Bredase Nassaus was het wat dat betreft ook zeker geen rozengeur en maneschijn. Keizer Karel V zag dat de sociale zorg in zijn rijk tekort schoot. Zijn kamerheer en adviseur graaf Hendrik III van Nassau nam als heer van Breda daarop het besluit dat de sociale zorg niet langer een verantwoordelijkheid was van de kerkelijke, maar van de wereldlijke overheid moest worden. Ten aanzien van de armenzorg dienden alle kerkelijke instellingen ondergebracht te worden in de zogenaamde Aalmoezenierskamer of Aalmoezenie. In de Noordelijke Nederlanden liep hij daarmee voorop, want Breda was de eerste (en enige) stad waarin dit plan geëffectueerd werd.

Sinds de machtswisseling door de turfschiplist van prins Maurits van Oranje-Nassau hadden de gereformeerden het voor het zeggen in Breda. Aanvankelijk werden weeskinderen ondergebracht in pleeggezinnen, zo nodig op kosten van de Aalmoezenie. Maar in 1602 kwam dominee Henricus Boxhorn met het plan om een weeshuis voor kinderen van burgers van de stad Breda op te richten. Opvang van gereformeerde kinderen in katholieke pleeggezinnen vond hij maar niks. Prins Maurits en het stadsbestuur gaven toestemming tot oprichting van het weeshuis.

Hoewel zij geen voorstanders waren van het oprichten van kerkelijke instellingen van liefdadigheid en de manier waarop Boxhorn Breda tot een protestantse stad probeerde te maken, zagen zij de praktische voordelen van het plan. Omdat de Aalmoezenie in financiële problemen was gekomen door het grote aantal wezen dat voortkwam uit de perioden van oorlog, zou een particuliere instelling die zich zou toeleggen op de wezenzorg een welkome ontlasting zijn voor de stedelijke armenkas.

Op 15 mei 1606 kon het ' Arme Weyshuys der kercken ende der stadt van Breda', ofwel het burgerweeshuis worden opgericht. Het stadsbestuur stelde het voormalige klooster van de Zwarte Zusters aan het huidige Kloosterplein als huisvesting ter beschikking.

De weeskinderen waren herkenbaar aan hun kleding: bruin met blauw en een rood-wit gestreept 'bragoentje', het Bredaas herkenningsteken op de mouw.

Het Armkinderhuis, dat eveneens een gereformeerd karakter had en bestemd was voor kinderen die niet aan de criteria van het Gereformeerde Burgerweeshuis voldeden, werd in 1639 onder beschermheerschap van prins Frederik Hendrik van Oranje-Nassau aan de Oude Vest geopend.

Het herkenningsteken van het Armkinderhuis bestond uit een oranje N, als teken van de bijzondere steun die ze genoten van het huis Oranje-Nassau.

★ *Het klooster van de Zwarte Zusters.*

Frederik Hendrik en het Armkinderhuis aan de Oude Vest

Het Burgerweeshuis aan het Kloosterplein.

In 1805 werd het Rooms Katholieke Weeshuis opgericht en bevond zich in eerste instantie in Huis Assendelft in de Nieuwstraat. In 1849 werd het verplaatst naar Huis Ocrum in de St. Janstraat. In 1887-1888 werd het pand grondig verbouwd. Voor de oprichting van dit weeshuis werd in 1792 door prins Willem V van Oranje-Nassau octrooi verleend.

In Nederland is sinds 1959 geen functioneel weeshuis meer aanwezig. Npokennis.nl vertelt daarover: "Er vindt ook een mentaliteitsverandering plaats. Het is minder gebruikelijk om weeskinderen in een tehuis te plaatsen. Familieleden nemen de kinderen vaker in huis wanneer een ouder overlijdt. En Jeugdzorg plaatst kinderen van wie de ouderlijke opvoeding tekort schiet in pleeggezinnen."

Jeugdzorg, een instantie van de 'wereldlijke overheid', heeft anno 2022 onze 'zorg' had nodig.

Amalia betrokken bij het onderwijs in Breda

Naar aanleiding van een expositie in Museum Prinsenhof in Delft over Amalia van Solms stond er half september een groot artikel in BN De Stem. Amalia was de echtgenote van stadhouder Frederik Hendrik over wie we in het vorige artikel een en ander hebben kunnen lezen.

Deze Amalia stond achter het plan van haar man om in Breda een zogenaamde Illustere School te stichten. De locatie van deze school was het inmiddels door de norbertinessen verlaten klooster Sint Catharinadal. Na de Tachtigjarige Oorlog was het voor de Staatsen (en dus ook de Nassaus) van belang om in het zuiden van Nederland de overgang te bevorderen van katholiek naar protestant. Hier bood het onderwijs natuurlijk een prima gelegenheid toe. De Illustere School, 'beroemd en van uitstekend onderwijs', was een opleiding tot onder andere predikant, ambtenaar en militair. De studenten konden hier overigens geen academische titels behalen.

Op zondag 16 september 1646 werd de school door Frederik Hendrik geopend, in het bijzijn van zijn vrouw Amalia van Solms. Ondanks dat er lesgegeven werd door vooraanstaande leraren als Constantijn Huygens, Antonius Hulsius en Albertus Kuperus, hielden de lessen in 1663 op bij gebrek aan belangstelling. Uiteindelijk sloot de opleiding in 1669 de deur definitief.